

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

Εικόνες του εχθρού στην ελληνική και γερμανική λογοτεχνία.

Μια συγκριτική μελέτη με φόντο τον Πρώτο και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο

Σταυρίδης Κυριάκος (Αριθμός Μητρώου: 2023B03)

Επιβλέπουσα: Καθηγήτρια Κατερίνα Καρακάση

Περίληψη

Δεν χρειάζεται να διαθέτει κανείς τη νοημοσύνη ενός Φραντς Κάφκα, ενός Κωνσταντίνου Καβάφη ή ενός Μπέρτολτ Μπρεχτ, για να καταλήξει στο συμπέρασμα, ότι ο εχθρός θεωρούνταν πάντα μια υπαρξιακά απειλητική πηγή κινδύνου. Όπως, όμως, και αν αυτός ο εχθρός κάθε φορά συλλαμβάνεται, γεγονός παραμένει, ότι οι προαναφερθέντες συγγραφείς δεν χρειάστηκε να γίνουν μάρτυρες μιας σύγκρουσης σε ένα πραγματικό θέατρο πολέμου. Τί συμβαίνει, όμως, με εκείνους τους συγγραφείς, οι οποίοι συμμετείχαν ενεργά σε μάχες; Πώς αντιλαμβάνονται αυτοί την εικόνα του εχθρού, που απειλεί την ύπαρξή τους και ποιά είναι τα έργα που πρέπει, από αυτή την άποψη, να εξεταστούν; Ένα τέτοιο ερώτημα εισάγει τον προβληματισμό της παρούσας διατριβής. Πρόκειται για μια συγκριτική μελέτη, καθώς τόσο στη Γερμανία όσο και στην Ελλάδα απαντάται λογοτεχνία για τους παγκόσμιους πολέμους, γραμμένη από πρωταγωνιστές, που συμμετείχαν ενεργά στις συγκρούσεις και οι οποίοι είναι σε θέση να προσφέρουν νέες γνώσεις για τις γερμανοελληνικές λογοτεχνικές σχέσεις.

Η παρούσα διατριβή προϋποθέτει, πρώτον, ότι τα λογοτεχνικά κείμενα αποτελούν εκφάνσεις της συλλογικής μνήμης και ότι, δεύτερον, η συνάντηση της λογοτεχνίας, της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας και της ιστορίας είναι σε θέση, οπωσδήποτε, να προσφέρει γόνιμα αποτελέσματα. Επιπλέον, θα πρέπει να υποτεθεί, ότι η εικόνα του εχθρού δεν παραμένει διαχρονικά απaráλλακτη και ότι ο εχθρός δεν χρειάζεται να είναι μόνο ένας. Αυτό, με τη σειρά του, έχει ως στόχο να καταδείξει, ότι δεν μπορεί να υπάρξει ένας σταθερός ορισμός του εχθρού, ως τέτοιου, και ότι οι εικόνες του μεταβάλλονται συνεχώς. Πρόκειται για παραστάσεις που δημιουργούνται πρωτίστως σε σχέση με τοπότητα, τα οποία με τη σειρά τους προσαρμόζονται στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της εποχής. Είναι, επίσης, σημαντικό να τονιστεί η αμοιβαιότητα μεταξύ της αυτοαντίληψης και της αντίληψης των άλλων. Ένα μεγάλο μέρος της θεματολογίας των δύο παγκοσμίων πολέμων είναι χρονικά περιορισμένο, ωστόσο, το να ριχτεί φως σε παρελθοντικές κατασκευές της εικόνας του εχθρού μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση, όχι μόνο του παρελθόντος, αλλά κυρίως στην αντίστοιχη του παρόντος.

THESIS TITLE

Pictures of the enemy in Greek and German literature.

A comparative study in the context of the First and Second World War

Stavridis Kiriakos (Registration Number: 2023B03)

Supervisor: Professor Katerina Karakasi

Abstract

It does not take the intellect of Franz Kafka, Konstantinos Kavafis or even Bertolt Brecht to conclude that the enemy has always been regarded as an immense and existential source of danger. As this enemy is always conceived, the fact remains, however, that the writers mentioned did not have to attend a confrontation on a real theatre of war. But what about those writers who have taken an active part in combat; how do they perceive the image of the existential enemy, and what works are to be considered in this regard? Such a question introduces the problems of the present dissertation. This is a comparative study, because in both Germany and Greece there is literature on the world wars written by people who took an active part in conflicts and who are able to convey new insights into German-Greek literary relations.

This dissertation assumes, firstly, that literary texts are manifestations of collective memory and thus participate in the formation of the respective cultures of memory, and secondly, that a combination of literature, sociology, psychology and history can produce fruitful results. Furthermore, it should be assumed that the image of the enemy is not always clear and that the enemy does not have to be just one. This, in turn, is intended to prove that there can be no constant definition of the enemy as such and that the enemy images are constantly changing. These are paintings that are predominantly created with *Topoi*, which in turn adapt themselves to the changing epochal demands. It is also important to point out the reciprocity between the perception of others and the perception of oneself. Much of the epoch of the two world wars, which is the focus here, is time-bound; nevertheless, the elucidation of past enemy constructions can contribute to the understanding not only of the past but above all to the corresponding understanding of the present.

TITEL DER DISSERTATION

Bilder des Feindes in der griechischen und deutschen Literatur.

Eine komparatistische Studie vor dem Hintergrund des Ersten und Zweiten Weltkrieges

Stavridis Kiriakos (Matrikelnummer: 2023B03)

Betreuerin: Professor Katerina Karakasi

Abstract

Es bedarf nicht des Intellekts eines Franz Kafka, eines Konstantinos Kavafis oder auch eines Bertolt Brecht um auf den Schluss zu kommen, dass der Feind jeher als eine immense und existenzbedrohende Gefahrenquelle angesehen wurde. Wie auch dieser Feind jedes Mal konzipiert wird, Tatsache bleibt jedoch, dass die erwähnten Literaten einer Auseinandersetzung auf einem realen Kriegsschauplatz nicht beizuwohnen hatten. Wie verhält es sich aber mit jenen Schriftstellern, die an Gefechten aktiv teilgenommen haben; wie vernehmen diese das Bild des existenzbedrohenden Feindes und welche sind die Werke, die es diesbezüglich gilt, in Betracht zu ziehen? Eine derartige Fragestellung leitet in die Problematik der vorliegenden Dissertation ein. Dabei handelt es sich um eine Vergleichsstudie, denn sowohl in Deutschland als auch in Griechenland findet man Literatur zu den Weltkriegen vor, die von Personen verfasst worden ist, die an Auseinandersetzungen aktiv teilgenommen haben und die neue Einsichten bezüglich der deutschgriechischen Literaturbeziehungen zu vermitteln im Stande ist.

Die vorliegende Dissertation geht nämlich davon aus, dass erstens literarische Texte Manifestationen des kollektiven Gedächtnisses sind und insofern an der Herausbildung der jeweiligen Erinnerungskulturen partizipieren und zweitens, dass eine Zusammenkunft von Literatur, Soziologie, Psychologie und Geschichte durchaus fruchtbare Ergebnisse erzeugen kann. Weiterhin sollte angenommen werden, dass das Bild des Feindes nicht immer feststeht und dass dieser nicht nur einer sein muss. Damit soll wiederum erwiesen werden, dass es keine konstante Definition des Feindes als solchen geben kann und dass sich die Feindbilder ständig ändern. Es handelt sich hierbei um Bilder, die vorwiegend mit Topoi entstehen, die sich ihrerseits den wechselnden epochalen Anforderungen anpassen. Auch gilt es auf die Reziprozität zwischen Fremd- und Selbstwahrnehmung hinzuweisen. Vieles aus der Epoche der beiden Weltkriege, die hier im Mittelpunkt steht, ist zeitgebunden; dennoch vermag die Erhellung vergangener Feindbild-Konstruktionen zum Verständnis nicht nur der Vergangenheit sondern vornehmlich zum entsprechenden der Gegenwart beizutragen.